

НОРМАТИВНО -ПРАВОВА БАЗА ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ

Статтю присвячено вивченню та аналізу нормативно -правових актів України з приводу захисту навколишнього середовища в історичному аспекті , та визначити діючу нормативно -правову базу з цієї теми , її вдосконалення .

Ключові слова : навколишнє середовище , нормативно -правовий акт , нормативно -правова база , законодавство .

На сьогодні проблема захисту навколишнього середовища постала дуже гостро . С кожним роком ресурси на планеті все більш вичерпуються , зникають певні види тваринного і рослинного світу . Людство намагається раціонально використовувати природні ресурси , щоб як найдовше користуватися та знайти заміну . Для цього суспільство встановлює нормативно -правові акти , тобто офіційно правові документи , прийняті уповноваженими на це суб 'єктами у визначеній формі і за встановленою процедурою , який регулює суспільні відносини і містить норми права . [ЗУ «Про нормативно -правові акти »]. Такі нормативно -правові акти регулюють суспільні відносини стосовно захисту навколишнього середовища . В цій статті ми повинні : проаналізувати нормативно -правові акти України з приводу захисту навколишнього середовища від першого в історії такого акта й до діючих на сьогоднішній день у нормативно -правовій базі . Взагалі в Історії Світу першим нормативно -правовим актом захищаючим навколишнє середовище був : у 1300 році указом короля Едуарда I під страхом смерті було заборонено спалювати вугілля у Лондоні [1]. З використанням вогню прадавніми общинами розпочалось виділення вуглекислого газу , диму і попелу в атмосферу , така суміш мала дуже неприємний запах . Відомо , що саме через такі неприємні запахи у сусідньому місті , дружина короля була змушена покинути Ноттінгемський замок . А перший закон в Англії щодо екології , прийнятий у 1388 році , був спрямований на охорону якості води у р. Темза і забороняв скид побутових та виробничих відходів у річку в межах Лондона . В Україні біля витоків екологічного права стояли такі відомі вчені – правознавці , як В.Мунтян , Н.Титова , Ю.Шемшученко , М. Єрофеев , Л.Бондар , В. Курзова . Екологічне законодавство , є основою для реалізації екологічної політики та проведення заходів щодо охорони довкілля в Україні . Той вигляд , який має нормативно -правова база екологічного права , формувалася досить довго , виділяють декілька етапів розвитку екологічного законодавства . Досить вдалою є періодизація Л. Бондар і В. Курзова . Вони виділяють такі етапи : • Давньоукраїнський • Литовська доба • Право Запорізьких козаків • Право Гетьманщини • Право УНР • Право УРСР • Сучасний період Треба визначити , що саме в себе включає кожний з етапів . Детальною характеристикою розвитку екологічного законодавства є: • Основними джерелами права в Київській Русі були : звичаєве право , договори Києва з Візантією , поточне княже законодавство , канонічне (церковне) законодавство . Мовилось про захист і використання природних ресурсів . Розвивалось земельне і лісове законодавство . Встановлювалась відповідальність за незаконне полювання , рибальство . • Литовська доба (15 – 16 ст .): Джерелами екологічного права були Судебник Казимира (1468 р.), Устав на волюки (1557 р.), три литовські статути (1529, 1566, 1588 рр.). Особливістю цього періоду

є те, що визначено порядок регулювання розгляду земельних спорів, запровадження земельного податку залежно від якості угідь. • Право Запорізьких козаків (16 – 18): Характерною особливістю є: колективне користування природними ресурсами. • Право Гетьманщини (18 – 19): Джерелами є: гетьманські універсали, (згідно з якими здійснювався розподіл природних ресурсів), кодекси українського права: Права, за якими судиться малоросійський народ, Зібрання малоросійських прав. • Право УНР (1917 – 1922 рр): Джерела: Універсали Української Центральної Ради (було націоналізовано природні ресурси, утворено земельні комітети для управління ними), прийнято Тимчасовий земельний закон (1918 р.). • Право УРСР: Особливістю цього етапу є те, що стимулюється індустріалізація і, як наслідок, збільшується техногенне навантаження на природу. У 1960 р. приймається Закон “Про охорону природи УРСР”, який носить декларативний характер. Саме в цей період виникає багато екологічних проблем, споживацьке ставлення до природи спричинило різке погіршення якості навколишнього середовища та виснаження природних ресурсів. Сучасний період починається з проголошення Декларації про державний суверенітет України (1990 р.).[2] На сучасному етапі ми зупинимось більш детально. Оскільки єдиного кодифікованого акту, або одного нормативно-правового акту не має, ми будимо класифікувати усе чинне екологічне законодавство залежно від юридичної сили та наводити приклади для розуміння видів таких актів:

1. Конституція України – основний закон України. (КУ). Має найвищу юридичну силу на території нашої країни. Конституція діє і має чинність на всій території України. Прикладом статей з Конституції України стосовно екологічного права є:

Ст. 13: Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією. Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону. Власність зобов'язує. Власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству. Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом [3];

Ст. 16: Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи - катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави [3]. Можна навести також інші приклади статей з основного закону. 2. Міжнародні акти, які ратифіковані Верховною Радою України. Має чинність не тільки на території України, але і на території інших держав, де такий нормативно-правовий акт визнано законним. Прикладом може виступати:

«Міжнародна конвенція про контроль над шкідливими протиобростаючими системами на суднах» (чинний від 05.10.2001) [4];

«Декларація про співробітництво між Урядом України і Урядом Канади щодо реалізації програми управління навколишнім середовищем у басейні ріки Дніпро » (чинний від 31.03.1994) [4]. Звичайно є інші приклади . 3. Хоча в Україні на жаль немає єдиного кодифікованого акту , але існують різні кодекси , які класифікуються за галузями екологічного права :

«Земельний кодекс України » (чинний від 25.10.2001)[4];

«Водний кодекс України » (чинний від 06.06.1995)[4];

«Про надра » (чинний від 27.07.1994)[4];

«Лісовий кодекс України » (чинний від 21.01.1994)[4] . 4. Звичайно , наступним ми маємо зазначити Закони України , які приймаються виключно Верховною Радою України та діють на всій території України , якщо інше не зазначено в самому тексті закону . Та закон більше деталізує окремі положення кодексу . Законами з екологічного права є:

«Про охорону навколишнього природного середовища » (чинний від 25.06.1991) [4];

«Про тваринний світ » (чинний від 13.12.2001) [4];

«Про охорону земель » (чинний від 19.06.2003) [4]. За юридичною чинністю виділяють також підзаконні нормативно – правові акти :

Указ або розпорядження Президента України .

Постанова або розпорядження Кабінету Міністрів України

Нормативно -правові акти інших органів державної влади

Нормативно -правові акти органів місцевого самоврядування

Нормативно – правові акти конкретних організацій Які найчастіше не мають загальнообов'язковий характер та приймаються для зазначення певної діяльності окремих суб'єктів , а не усього народу України . Або ж приймаються для вирішення окремих проблем , питань надзвичайної ситуації і т.д. Проаналізував нормативно -правові акти України з приводу захисту навколишнього середовища від першого в історії такого акта й до діючий на сьогоднішній день у нормативно -правовій базі . Екологічне законодавство в Україні має давню історію . Його формування відбувалося поетапно . Спочатку мова йшла про розподіл та захист природних ресурсів . Екологічні проблеми були незначними та не загрожували життю та здоров'ю населення . Виникнення реальної загрози відбулося з бурхливим розвитком народного господарства та інтенсивної

індустріалізації . За часи незалежності в Україні активізується нормотворчий процес у галузі охорони довкілля . Але цієї нормативно -правової бази недостатньо для захисту навколишнього середовища , в деяких галузях вона потребує змін і вдосконалення . Важливою є проблема кодифікації всього екологічного законодавства . На даний час в Україна перебуває в деякій нестабільності . Проблема захисту навколишнього середовища відходить на другий план . Крім того таке удосконалення потребує фінансової підтримки , з боку держави , в Україна зараз немає таких коштів .

ЛІТЕРАТУРА : 1. Книга 5. Електроенергетика та охорона навколишнього середовища . Функціонування енергетики в сучасному світі [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <http://energetika.in.ua/ua/books/book-5/part-3/section-1> 2. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 р. № 55-12 [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua> . 3. Конституція України Конституція України ; Закон від 28.06.1996 № 254 к/96-ВР [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main> 4. [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/a#Find> 5. Екологічне право України . Навчальний посібник . 2-е вид ., доп . та перероб . / Л. О. Бондар , В. В. Курзова . – К. : Бурун Книга . – 2008.

6. Єрофеев М. І. Питання кодифікації екологічного законодавства / М. І. Єрофеев // Вісник Луганської академії внутрішніх справ МВС імені 10- річчя незалежності України . – 2004. – 256 с